

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

Початок

Якби я наставляв юнак на життєвий шлях, то порадив би йому знайти собі гарних батька й матір і народитися в Огайо.
Вілбер Райт

I

На одній із світлин, де брати зняті разом, вони сидять поруч на сходах ганку будинку родини Райтів, що стояв на маленькій бічній вуличці в західній частині Дейтона, штат Огайо. То був 1909 рік, пік їхньої слави. Вілберу тоді було 42, Орвіллу — 39. Вілбер, з видовженим, непроникним обличчям виглядає відстороненим, так, нібито думками витає десь далеко, так і було. Він худорлявий, доволі високий, з довгим носом і видовженим підборіддям, чисто виголений і лисий. На ньому простий темний костюм: зашнуровані черевики — у стилі їхнього батька-священника.

Орвіл дивиться просто в камеру, безтурботно закинувши ногу на ногу. Він виглядає дещо гладкішим і молодшим за свого брата та, крім старанно підстрижених вусиків, має ще й трохи більше волосся на голові. Орвілл вдягнутий у світліший і краще зшитий костюм, модні шкарпетки з «ромбиками» та модельні туфлі. Ці «ромбики» на шкарпетках були найбільшим проявом легковажності, яку міг собі дозволити чоловік із роду Райтів. У такій позі добре видно його руки — дуже вмілі руки, які на той час вже багато зробили, що відіграло неабияку роль у забезпеченні дивовижних змін у нашому світі.

Судячи з виразу обличчя братів, можна припустити, що вони дуже серйозні люди, хоча насправді так не було. Просто жоден із них не любив фотографуватись. «Чесно кажучи, — писав один журналіст, — камера не любить братів...» Та найбільш нехарактерним в їхній позі є те, що вони сидять, нічого не роблячи, а таке траплялося вкрай рідко.

Усі в Дейтоні знали, що ці двоє були неймовірно стриманими, працьовитими людьми та, в прямому сенсі слова, нерозлучними. «Нерозлучні, як близнюки», — казав батько, які «не можуть існувати»* один без одного.

Вони жили в одному будинку, працювали разом по шість днів на тиждень, разом обідали, тримали свої гроші на спільному банківському рахунку і навіть «думали однаково», казав Вілбер. Їхні очі були однакового сіро-блакитного кольору, хоча в Орвілла вони були ближче посаджені та менш виразні. У них навіть почерк був однаковий — прямий і розбірливий, як у батька, — і голос. Коли хтось із них озивався з іншої кімнати, то одразу й не зрозумієш, хто саме.

Орвілл завжди був гарно вдягнений, натомість Вілбер мав зріст 178 сантиметрів, тобто був вищим за брата на 2,5 сантиметра, і подекували, що жінки — частіше у Франції, ніж у Дейтоні, — вважали його загадковим і вельми привабливим чоловіком.

Обидва брати любили музику: Вілбер грав на губній гармошці, а Орвілл — на мандоліні. Часом за роботою вони спонтанно починали одночасно насвистувати чи мугикати одну й ту саму мелодію. Обидва були прив'язані до своєї домівки. Обидва любили куховарити. Бісквіти та цукерки були фірмовим блюдом Орвілла. Вілбер пишався своїми соусами і на День подяки чи на Різдво брав на себе приготування начинки для індички.

Так само, як їхні батько і сестра Кетрін, брати були дуже діяльними, старанно працювати щодня, крім неділі, було їхнім звичним способом життя. Якщо їм не треба було йти на роботу, то вони обов'язково щось «покращували» вдома. Важка праця була їхнім віросповіданням, тож вони почувалися піднесеними та щасливими, працюючи над своїми проектами за одним верстаком, вдягнувши робочі фартухи, щоб не забруднити костюмів та краваток.

Судячи з усього, вони добре ладнали. Кожен із братів знав, яким був внесок іншого в досягнення поставленої мети, кожному був добре відомий характер іншого і між ними завжди існувало негласне розуміння того, що старший на чотири роки Вілбер був першим номером в їхній команді, старшим братом.

Не можна сказати, що в них завжди все було гладко. Брати могли бути неймовірно вимогливими та критичними один до одного, могли сперечатися, голосно сваритись. Часом після годин гарячих суперечок з'ясовувалось, що вони перебувають так само далеко від порозуміння, як і на початку сварки, за винятком того, що тепер кожен відстоював початкову позицію іншого.

Тут і далі в лапках наведені фрази з різних джерел, які автор вважав за потрібне процитувати дослівно, аби якомога реалістичніше змалювати життя американських братів-винахідників. — *Прим. ред.*

Ніхто із них не намагався видаватися кращим, ніж він є — якість, яку високо цінували Огайо. Брати не лише не прагнули слави, вони всіляко її уникали. А коли слава таки прийшла до них, обидва залишилися скромними та невибагливими.

Разом з тим брати не в усьому були схожими, хоча й часто поводитися, як близнюки. В дечому вони відрізнялися, якісь їхні відмінності були очевидними, інші не так впадали в око. Так, Вілбер був «неймовірно активним у рухах», доносячи думку, він завзято жестикулював, міряючи простір довгими, швидкими кроками. Орвілл же жестикулював більш-менш помірно. Вілбер за своїм характером був більш серйозним, стараннішим і схильним до роздумів, його здатність запам'ятовувати побачене й почуте була вражаючою. «У мене з пам'яттю зовсім погано, — щиро зізнавався Орвілл, — а от він ніколи нічого не забуває.

Здатність Вілбера до зосередження була такою, що декому він здавався трохи дивним. Він міг абстрагуватися від усіх. «Складалося враження, що Вілбер Райт, — його давній шкільний приятель, — живе в якомусь своєму, створеному ним світі».

Заглиблений у свої роздуми, він щоранку вибігав із дверей без капелюха і вже за 5 хвилин за ним повертався.

Усі сходилися на думці, що Вілбер був людиною «надзвичайної харизми», незворушним за будь-яких обставин, «ніколи не втрачав рівноваги», як любив казати про нього батько. Він був унікальним публічним оратором і неабияким письменником, що було нетиповим для такої мовчазної людини. Він не надто охоче виступав на публіці, та коли він це робив, його зауваження були незмінно чіткими, слухними і часто незабутніми. У професійній кореспонденції — а це незліченні пропозиції та звіти — не менше ніж у приватному листуванні, його словниковий запас і використання мови були на найвищому рівні, значною мірою завдяки наполегливій вимогливості його батька. Ця здібність була першочерговою складовою їхніх із братом безпрецедентних досягнень.

«Здається, Віллу подобається писати, тож я залишив літературну частину нашої роботи йому», — пояснював Орвілл. Насправді, Орвілл дуже любив писати, нехай це переважно була сімейна переписка, а найбільше задоволення він отримував від листування з Кетрін. Він робив це з душею та з гумором. На початку їхнього великого проекту Вілбер писав майже всі листи, що стосувалися їхніх інтересів, від себе особисто, так ніби він самостійно працював над цим проектом. Та, схоже, Орвілла це зовсім не бентежило.

Із них двох Орвілл мав більш спокійну вдачу. Говіркий і веселий вдома, поза рідними стінами він ставав хворобливо сором'язливим, успадкувавши цю рису від своєї покійної матері, відмовлявся брати на себе будь-яку публічну роль, залишаючи все Відберу. На відміну від брата Орвілл був більш життєрадісним і більш оптимістичним. Крім того, він мав від природи підприємницьку жилку, а його видатні успіхи в галузі механіки стали у пригоді в усіх їхніх починаннях.

Вілбер мало переймався тим, що скажуть чи подумають про нього люди, натомість Орвілл був дуже сприйнятливим до будь-якої критики чи насмішок. З ним часом ставалися «типові напади», як їх називали в сім'ї. Так було, коли Орвілл був перевтомлений чи почувався ошуканим, і виявлялося це в нехарактерних для нього погіршенні настрою та підвищеній дратівливості.

На публіці більше уваги привертав до себе Вілбер, навіть коли переважно мовчав. «Для порівняння, — писав один зі спостерігачів, — містер Орвілл Райт не наділений виразною індивідуальністю. Інакше кажучи, серед натовпу чоловіків ваш погляд його не виділить, а інстинктивно затримається саме на містерові Вілбері».

Наслідуючи батька, обидва брати завжди були справжніми джентльменами, від народження гречними з усіма. Вони ніколи не вживали міцних алкогольних напоїв, не палили, не грали в азартні ігри і обидва залишалися, як полюбляв казати батько, «незалежними» республіканцями. Вони були холостяками і, за всіма ознаками, не мали наміру найближчим часом змінювати цей свій статус. Орвілл постійно зауважував, що першим має одружитися Вілбер, бо він старший. Вілбер же заявляв, що не має на це часу. Подейкували, що він просто соромився жінок. За спогадами одного з приятелів, Вілбер ставав «жахливо знервованим», коли поблизу з'являлася молода жінка.

Спільною їхньою рисою було єднання заради досягнення мети та непохитна рішучість. Брати самі визначили свою «місію».

Вони все ще жили вдома зі своїм батьком, мандрівним кліриком, який часто виїжджав у справах церкви, та своєю сестрою Кетрін. Молодша за Орвілла на три роки, вона була яскравою, привабливою, неймовірно самовпевненою, єдиною випускницею коледжу в їхній родині та найбільш товариською з-поміж решти трьох мешканців будинку. Після закінчення коледжу в Оберліні, штат Огайо, в 1898 році вона повернулася в Дейтон, щоб викладати латину в щойно відкритій середній школі. За словами Орвілла, саме завдяки її старанням зі школи було виключено за неуспішність багато майбутніх лідерів Дейтона. Сама ж Кетрін казала про тих, кого вона називала «сумнозвісно поганими» хлопцями, «я придушила їх зухвалість у зародку».

Струнка й охайна, у пенсне в золотій оправі та з темним волоссям, стягненим у вузол, вона мала вигляд типової шкільної вчительки. «Із роду коротунів», як вона сама казала з висоти своїх півтора метра зросту. Всі, хто її знав, характеризували її як сильну жінку. В родині, що складалася з трьох чоловіків та однієї жінки, вона більше віддавала, ніж отримувала сама. З усіх членів сім'ї та найбільш жвавою, невтомною, різносторонньою співрозмовницею, і всі її за це обожнювали. Саме вона приводила додому своїх друзів по коледжу і влаштовувала вечірки. Через невелику різницю у віці вони з Орвілом були більш близькими. Брат із сестрою навіть народилися в один день — 19 серпня, і обоє — у батьківському будинку.

Кетрін дуже дратували людські помилки, це навіть могло довести її до сказу. А ще її дратувало Орвіллове бринчання на мандоліні. «Коли він сидить і бринькає на тій штуковині, мені хочеться втекти з дому», — скаржилася вона батькові. «Ти розумна і маєш добре серце, — заспокоював він доньку, висловлюючи водночас свою стурбованість. — Я дуже хочу, щоб ти була більш жіночною і стримувала свій норов, хоча добре розумію, що приборкати його буде вкрай складно».

Для друзів вони були Віллом, Орвом та Кеті. Між собою вони називали Вілбера Улламом, Орвілла — Буббо чи Бубсом, а Кетрін — Штрехенс (скорочення слова *Schwesterchen*, що означає «молодша сестра»). Двоє старших братів цієї трійці, яка все ще жила з батьком, — Рейхлін та Лорін — були одружені й мали свої сім'ї. Рейхлін переїхав на ферму в Канзасі. Лорін, бухгалтер, з дружиною Неттою та чотирма дітьми — Мілтоном, Івонеттою, Леонтіною і Горацієм - жили неподалік від Готорн-стріт, 7. Мабуть, те, що Лорін та Рейхлін постійно перебували в пошуках нової роботи, намагаючись якимось звести кінці з кінцями, вплинуло на рішення Вілбера та Орвілла залишитися одинаками.

Їхня покійна мати Сьюзен Коернер Райт, родом із Вірджинії, була дочкою німецького стельмаха. В дитинстві разом із сім'єю вона переїхала на Захід. Діти описували її як високоосвічену, доброзичливу і дуже сором'язливу жінку. Розповідають, що коли після одруження вона вперше відвідала бакалійну лавку, де її запитали, куди доставити куплені нею товари, вона не змогла пригадати свого нового прізвища. Насправді ж Сьюзен була життєрадісною та дуже кмітливою, «вічним генієм» своєї родини. Вона все вмiла робити, майструвала іграшки, і навіть санчата, «такі самі гарні, як магазинні».

Вона була чуйною жінкою [пише Кетрін]. І хоча любила нас усіх,
у Віллі та Орві розгледіла щось особливе. Ніколи не викидала

нічого з того, що намагалися змайструвати хлопці. Всі покинуті ними дрібнички підбирала та складала в кухні на полиці.

Вони знали, що всі свої здібності «хлопчики» успадкували від матері, так само, як і сором'язливість Орвілла. Її смерть від туберкульозу в 1889 році стала для всієї сім'ї страшним ударом.

Єпископ Мілтон Райт був відданим батьком, що мав тверді переконання і щедро сипав розумними порадами. Середнього зросту, величавий, з широкою, сивою, патріархальною бородою, але без вусів, він любив старанно зачісувати своє рідке, сиве волосся з однієї сторони лисини на іншу. Його характерною рисою, як і Вілбера, був «серйозний вираз обличчя», з чого не можна було судити про його настрої чи ставлення до життя.

Він народився в 1828 році у брусованому форпості в Індіані та зростав у атмосфері прикордонних звичаїв та цінностей. Про його матір Кетрін відомо небагато, його ж батько, Ден Райт-молодший, син ветерана війни за незалежність США, був героєм в очах хлопчика. За словами Мілтона, «він мав суворий вираз обличчя, відрізнявся стриманістю манер, трохи заїкався та був дуже педантичним». Він був щирим тверезником (рідкісне явище на фронті), людиною цілеспрямованою, що непорушно дотримувалася моральних засад, — усі ці епітети так само могли б стосуватися самого Мілтона, та й Вілбера з Орвіллом також.

У дев'ятнадцять років Мілтон приєднався до Церкви Єднання братів во Христі протестантської деномінації. У двадцять два роки він прочитав свою першу проповідь, у двадцять чотири — пройшов посвяту в духовний сан. І хоча Мілтон закінчив кілька курсів у невеликому коледжі при церкві, вищої освіти він не мав. Заснована напередодні громадянської війни Церква Єднання братів во Христі з того часу не змінила свого ставлення до питань скасування рабства, прав жінок, протидії масонству та його підпіллю. Мілтон Райт також залишався вірним своїм переконанням, і це було добре відомо всім, хто його знав.

Через свою проповідницьку діяльність він був змушений часто переїжджати з місця на місце на конях чи потягом, завдяки чому зміг побачити майже всю країну, чим не може похвалитися будь-який інший його одноліток. Відпливши з Нью-Йорка до Панамі в 1857 році, він перетнув перешийок залізницею і на два роки оселився в Орегоні, де працював викладачем у церковній школі.

У 1859 році Мілтон одружився із Сьюзен в окрузі Фейет, штат Індіана, поряд із кордоном з Огайо. Подружжя оселилося на фермі у Фермаунті, штат Індіана, де народилися двоє їхніх старших синів. У 1867 році вони переїхали

до п'ятикімнатного фермерського будинку в Мільвіллі, штат Індіана, і саме там, 16 квітня Сьюзен народила Вілбера (обидва брати були названі на честь священників Вілбера Фіске та Орвілла Дьюї, яких дуже поважав їхній батько).

Рік потому родина переїхала до міста Хартсвілл, штат Індіана, а ще за рік, у 1969 році, до Дейтона, де вони купили новий будинок на Готорн-стріт. Тут пре-подібний Мілтон Райт влаштувався працювати редактором щоденної газети «Релігійний телескоп», котра випускалася в Дейтоні Церквою Єднання братів во Хресті, що дало йому змогу збільшити свій щорічний прибуток із 900 до 1500 доларів.

У 1877, після того як Мілтону було призначено єпископом і обсяг його церковних обов'язків значно зріс, вони зі Сьюзен здали свій будинок в оренду та переїхали з дітьми в місто Сідар-Рапідс, штат Айова. Тепер, коли у Мілтоно-вій відповідальності перебувала вся парафія на заході Міссісіпі, він допомагав організовувати і сам відвідував усі конференції від Міссісіпі до Скелястих гір, проїжджаючи по тисячі миль на рік. В наступні чотири роки вони знову переїхали до Річмонда, штат Індіана, де десятирічний Орвілл почав виготовляти повітряних змій для розваги та продажу, а Вілбер пішов у старші класи. Сім'я змогла повернутися в Дейтон лише у 1884 році,

Дейтон, у якому тоді мешкало майже сорок тисяч жителів, був п'ятим за величиною містом у штаті Огайо і продовжував зростати. У місті був новий госпіталь, нова будівля суду, і воно не поступалося решті міст округу у використанні електричних ліхтарів. Завершувалося будівництво великої публічної бібліотеки в модному романському стилі. Упродовж кількох наступних років нову школу — ця п'ятиповерхова цегляна будівля з башточками могла стати прикрасою будь-якого університетського містечка. Як казали в Дейтоні, ці будівлі були для містян «не просто матеріальною розкішшю, а символом благоговіння перед дещо більшим».

Дейтон розташовувався у широкій, пологій заплаві на південному заході Огайо, на східному березі великого вигину Маямі-рівер, за п'ятдесят миль на північ від Цинциннаті. Місто було засноване ветеранами війни за незалежність Сполучених Штатів і назване на честь його мешканця Джонатана Дейтона, ветерана, члена конгресу від Нью-Джерсі, який свого часу підписав Конституцію США. До появи тут залізниці містечко розвивалося повільно.

У 1859 році на галявині перед старою будівлею суду в стилі грецького Відродження з промовою виступив Авраам Лінкольн. Усе решта в Дейтоні не становило жодного історичного інтересу. Однак про це місто часто згадували як про гарне місце для життя, роботи та виховання дітей, що, зрештою, можна

було сказати й про весь штат Огайо. Хіба Огайо не був рідним штатом трьох президентів? І Томаса Едісона? Ще один видатний син Дейтона, Вільям Дін Говельс, редактор *The Atlantic Monthly*, писав, що люди в Огайо були тими ідеалістами, що мали «сміливість мріяти».

Завдяки цій сміливості вони змогли втілити в життя те найкраще, що в них було; прозаїчні та практичні за своєю вдачею люди, вони час від часу проявляли свій ентузіазм і навіть фанатизм.

Мине кілька років, і Вілбер, виголошуючи промову, додасть, що якби йому випала така нагода наставляти юнака на життєвий шлях, то він порадив би йому «знайти собі гарних батька й матір і народитися в Огайо».

І хоча в 1884 році місто гостро потребувало нового залізничного вокзалу і більшість доріг в містечку все ще були ґрунтовими, перспективи майбутнього процвітання були більш очевидними, ніж будь-коли. У ті часи була заснована і успішно розвивалась американська технологічна компанія *NCR Company*, яка невдовзі стала найбільшим у світі виробником продукції для роздрібних мереж, банківської та фінансових галузей, туристичної та медичних галузей. Єпископ Райт знав, що йому доведеться провести в мандрах ще щонайменше півроку. І все ж Дейтон завжди був і залишався його домівкою.

Змістовні листи єпископа, які він писав під час своїх подорожей, допомагали його дітям вивчати географію та задовольняти їхню цікавість. Та якими б далекими ці подорожі не були, любов до рідної землі та її величі лише зміцнювалась. Міннеаполіс та Сент-Пол — «міста дивовижного зростання виробництва пшениці», — писав він із захопленням та подивом. «Схили гір на захід від міста Мізула такі круті, що потрібно три паровози, два спереду і один ззаду», — писав єпископ своїм домочадцям. Його світ і, відповідно, світ його сім'ї, продовжував розширюватись. «Вчора я дістався місця, виїхавши о 1:40 ночі», — доповідав він у листі, надісланому з міста Бігге у Каліфорнії.

Вам варто було б побачити гори Сіскію, які ми перетнули вчора на автомобілях. Ми піднялися доволі високо і, щоб подолати крутий підйом, проїхали серпантинном багато кілометрів, опинившись в результаті лише на кілька метрів вище точки нашого відправлення. Потім, подолавши 1,5 кілометра, піднялися ще на

52 метри. Проїхали кількома тунелями, не надто довгими; найдовшим був останній, на вершині. Це найвеличніший пейзаж і найкраща ділянка дороги, які мені довелося бачити.

Завдяки своїй обізнаності та життєвим спостереженням він мав невичерпний запас порад щодо поведінки, хороших і поганих звичок, речей, яких варто остерігатися в житті, цілей, яких слід прагнути. Єпископ Райт давав усім поради щодо одягу, охайності, економії. Вдома він пропагував мужність і сильний характер – «зухвалість», як він це називав, — рішучість і непохитність. Усі ці настанови він вважав складовою свого батьківського обов'язку.

Вважається, що молодь все знає краще, ніж люди старшого покоління. Може, це й так, але старші люди можуть так само розбиратися в чомусь новому, як і молодь у старожитностях. Спершу справи, потім розваги, і аж ніяк не навпаки. Людині потрібно стільки грошей, щоб вона не була тягарем для інших, ні більше, ні менше.

Удома він намагався з однаковою любов'ю та увагою ставитися до всіх трьох дітей – він часто вихваляв кожного з них за його (чи її) таланти або справи. Та було очевидним, що його улюбленцем був Вілбер, «зіниця його ока», як казала Кетрін.

Вілбер водночас найбільше його непокоїв. Будучи підлітком, хлопець досягав успіху буквально в усьому. Він був чудовим спортсменом — спритним у футболі, в катанні на ковзанах, у спортивній гімнастиці — та здібним учнем. В останній рік навчання у старших класах дейтонської школи він отримав найвищі оцінки з усіх предметів: з алгебри, ботаніки, хімії, англійської літератури, геології, геометрії та латини. Він мав вступати до Єльського університету.

Однак всі ці плани зазнали краху, після того як під час гри в хокей на замерзлому озері Вілберу вибили ключкою кілька передніх зубів.

Складно сказати, що там насправді сталося, про ту подію відомо небагато. Але історія на цьому не завершилась. Згідно із записом у щоденнику єпископа Райта, зробленим в 1913 році, «чоловік, який кинув ключкою у Вілбера», став одним із найжорстокіших убивць в усій історії Огайо. Це був Олівер Крук Хаф, якого в 1906 році було страчено за вбивство власних матері, батька та брата. Його підозрювали також у вбивстві ще принаймні десятих людей,

На час цього інциденту Хаф жив за два квартали від Райтів. Йому було на три роки молодший за Вілбера), але він був здорованем

і грозою усього району. У статті в *Dayton Journal* після його страти писали так: «Олівер завжди прагнув завдати іншим болю чи когось образити».

Невідомо, навмисно він вдарив ключкою Вілбера чи випадково. Відомо лише, що після цієї події він працював у аптеці. Аптекарь, аби полегшити біль, що завдавали Оліверу гнілі зуби, давав йому популярний тоді засіб «Кокаїнові зубні краплі». Невдовзі малий Хаф став настільки залежним від наркотиків та алкоголю, що його поведінка вийшла з-під контролю і його засудили до кількох місяців перебування у дейтонському притулку для божевільних.

Безперечно, Вілбер був з ним знайомий, та чи добре він знав Хафа, і чи хотів той звести з Вілбером якісь рахунки, чи, може, під час інциденту він перебував під впливом наркотиків — наразі невідомо. За винятком короткого запису в щоденнику єпископа Райта, цей випадок більше не згадується ні в сімейній кореспонденції Райтів, ні в їхніх мемуарах. Так само немає жодних подробиць або свідчень очевидців стосовно того, наскільки руйнівними були відстрочені наслідки цієї події для Вілбера. Схоже, сім'я воліла не згадувати цього епізоду, тож він залишився у Вілберовому житті темною плямою, про яку мало що відомо. Хоча, безперечно, він вплинув на його життя.

Упродовж кількох тижнів Вілбер потерпав через нестерпний біль у верхній щелепі. Згодом йому довелося вставити штучні зуби. Це спровокувало серйозні проблеми із травленням, потім — тахікардію і напади депресії, які ставали дедалі довшими. Вілберів стан здоров'я викликав у рідних неабияке занепокоєння. Про Єль уже не йшлося. Його слабка здоров'ям мати робила все, що було в її силах, піклуючись про нього, та оскільки стан її здоров'я щодамі погіршувався, Вілбер невдовзі сам почав доглядати за нею.

«Рідко коли можна побачити таку синівську відданість», — писав єпископ, який ставив Вілберу в заслугу те, що йому вдалося подовжити життя матері щонайменше на два роки. Вранці вона відчувала достатньо сил, щоб спуститися з чиєюсь допомогою на перший поверх, а вже ввечері нагору її ніс Вілбер.

Єдиним, хто висловлював своє несхвалення, був його брат Лорін. «А що робить Вілл? — писав він Кетрін з Канзасу, куди вирушив на пошуки долі. — Він мав би щось робити. Він все ще куховарить та виконує обов'язки покоївки?»

Вілбер залишався прикутим до рідної оселі відлюдьком цілих три роки — саме в цей період він почав багато читати.